42

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
PURPURA PUERPERARUM,

Ex decreto atq; Autoritate Gratiosissimæ Facultatis Medicæ,

MODERATORE

MAGNIFICO ACADEMIÆ SALANÆ PRO-RECTORE

GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,

Medic. Doctore, Consiliario & Archiatro Saxonico, Theoretices Professore Publico Ordinario, Facultatis Medicæ h. t. Decano,

Patrono, Præceptore ac Promotore summo observantiæ cultu ad urnam usque devenerando,

PRO LICENTIA

Summos in arte Medicâ Honores, Insignia ac Privilegia Doctoralia, more majorum solenni, capessendi, publico Philiatrorum scrutinio submissa

à

GEORGIO FRIDERICO RUMPELIO,

Vinariensi,

IN AUDITORIO MAJORI,

Horis ante- & pomeridianis consuetis,

Ad diem Decembr. ANNO M DC XC.

JENÆ,

B. C. D.

PROOEMIUM

Um, juxta elogium *Epiphanii Ferdinandi,* duo sint gravia in arte medicâ, infantibus & gravidis mederi, minus à veritatis tramite alienum fuerit, si & puerperis mederi, gravissimum esse asseratur.

Non dicemus, fœminam omnem morbum bis pati, secundum *Helmontii* verissimum effatum, uterumque τῶν ἐν γυναικὶ μοχθῶν μυρίων παραιτίην, *millenarum ærumnarum in muliere autorem esse,* ut longè verissimè *Democritus epist: ad Hipp: de nat. human.* testatus est, vel unicus partus est instar omnium.

Hic non tantùm in præsens facessit negotium, ut eluctetur fœtus feliciter, & vitales edatur in auras; ut mater evadat ipsa, deposito summi momenti liberata, ut salva & incolumis maneat, nullo relicto violentiæ vestigio; sed & in futurum eget cautione providâ, quò differtur periculum sæpè, prius non animadversum.

Instar omnium aliorum ad se nos vocat jam PURPURA PUERPERARUM, tanto magis solicitè inquirenda & dirimenda, quanto funestior esse consuevit eâdem correptis.

Hanc itaque curam dum suscipimus in præsenti Inaugurali specimine, divinum imploramus numen, ut omnia eveniant feliciter!

CAPUT

Caput I.

Nominis acceptionem & definitionem realem sistit.

QUæ aliàs gaudia & triumphos comitatur purpura, affectui etiam periculoso nomen dedit. *Propriè* verò & καθ' ἐξοχὴν purpura notat succum aut sanguinem animalculi testacei, cochleæ marinæ in genere, & in specie muricatæ, (quæ & ipsa hoc nomine quandoque venit,) indeque petitum pigmentum, regii ornatus olim specimen. *Impropriè* tum ipsam vestem vel epomidem purpuream, tum insignia honoris & magistratum, ut septima purpura pro septimo consulatu apud *Flor. lib. XII. cap. 4.* dicitur; & denique analogicè colorem similem purpureum, seu saturatè rubrum, seu quasi talem. De singulis hisce accuratissimè & fusius agens legi meretur celeberrimus Academiæ Kiloniensis Doctor *Joh. Dan. Major, annot. ad Fab. Columnæ de purp. cap. 1. p. 6. seqq.*

Seorsim apud Medicos non uno nomine venit, qui in describendo colore florum, sanguinis & medicamentorum, purpuræ voce utuntur, uti & apud *Aetium tetrab. 4. serm. 3. c. 12.* emplastrum denotat cruenta vulnera glutinans. Cumprimis autem purpura notat corporis exanthemata rubra floridaque, quamvis à morbillis, magis communi malo, si quidem usum loquendi attendamus, distinctas.

Purpura ergò duplici notione medicis attenditur, extra febrim & febrilis. Extra febrim exanthemata seu efflorescentiam cutis rubicundam, & ferè à motu fortiori factam, vel scorbuti etiam fœtum, cum pruriginosâ cutis elevatione & rubore, cum φλογώσει, conspicuam & transitoriam, minus autem corpus lædentem, notat. Germanis audit der Friesel. Datur verò præter simplicem hanc

&

& longior graviorque, quæ purpura ſcorbutica meritò audit. Meminiſſe videtur illius *Cous l. 2. de morb. c. 68. t. 10.* ubi καὶ καταπίμπλαται, ait, πολφῶν.ὡς ὑπὸ κνίδης *& rubicundis cutis eminentiis impletur, velut ab urticâ inuſtis.*

Occurrunt tales maculæ volaticæ purpureæ etiam in infantibus, quarum meminit *Sennert. lib. V. Med. Pract. Part. III. cap. 4.* & vocantur ab ipſis der Flug junger Kinder. Imò ipſos infantes purpura exercet genuina non rarò, ita quidem ut ad abuſum usque mulierculæ hanc accuſent ſæpe. Viſuntur etiam in ipſis ſcorbuticis maculæ purpureæ, quales & in febribus tertianis ut & quartanis obſervatæ fuerunt.

Febrilis itidem duplici notione comprehendit latius petechias, ſpeciali nomine dictas, ſeu maculas culicum morſibus ſimiles, febrim acutam conſequentes; ſtrictius febris petechialis ſpeciem, purpuram miliarem, & nobis hoc loco purpuram puerperarũ *Hippocrates l. 2. epid. ſ. 3. t. 21.* vocat τρηχίσματα. ἐν τῷ χρῶτι κεγχρώδεα. τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινομένοισι μάλιστα ἴκελα ἀναδήγμασιν, οὐ πάνυ κνησμώδεα, *aſpretudines in cute miliaceas, culicum morſibus maximè ſimiles, non valdè pruriginoſas.*

Hinc purpuræ nomine conjunctim febres malignas inſignivit *Neucranzius* libro, quem de *purpurâ* ſcripſit. Germani verò, quod purpuram illam primi generis referret hic puerperarum affectus, den Frieſel/ illud nomen commune fecere & huic, præcipuè quod & levior ſæpè ſit, & eidem ſimilior, forſan à criſpaturâ cutis & aſperitudine deſumtâ magis nomenclaturâ. Æmulatur enim cutim anſerinam, quo nomine & frigore criſpatam efferunt aliàs.

Neque tamen hinc putandum eſt, novum eſſe hunc morbum & noſtro demum ſeculo natum, cum, ſi antiquos audiamus medicæ artis parentes, febres puerperarum fuerint veteribus cognitiſſimæ, variantes licet pro regionis, individuorum & aliarum circumſtantiarum

 modu-

modulo. Secus sentientes ad unicum *Hippocratem* ablegasse sufficiat. Atque hæc significatio purpuræ hujus est loci, quæ dicit febrim puerperarum acutam. Synocham cum maculis rubicundis vocat *Timæus l. 8. cas. 5.* Qamvis verò non unis solis puerperis hæc sit propria, sed, si volumus fateri quod res est, etiam in viris malignitas febrilis hâc facie sit conspicua nonnunquam, speciatim tamen illas exercet, unde de ejusdem pathologiâ tractare licuerit. Nec opus etiam est, ut actu semper adsint exanthemata, vel purpurata illa asperitas, satis est convenire eam in essentialibus, & sæpius hinc consequi ejusmodi eruptionem characteristicam, ad oculum confirmatam exterius. Idem tenendum est de maculis ipsis.

Perlustratâ nominis acceptione, ut ad DEFINITIONEM realem progrediamur, ordo nos jubet. Est itaque Purpura puerperarum febris continua, ut plurimum exanthematica, à fermento peregrino, occasione partus prævii enato, proveniens.

GENUS seu Ratio formalis est febris eaque continua. Febris est, quia calor est efferatus, si non notabiliter semper ad extra, vel ad sensum ægrotantium, tamen ad intra & in radice, quamvis illud ordinariè satis superque observetur. Continua, utpote contradistincta intermittenti, quâ cum & puerperæ aliquando conflictari observantur. Continuam dum dicimus porrò, liquidò patet eandem facilè participare de malignitate. Satis fuerit nosse, continuitatem malum morem frequenter & presso pede comitari sæpius, ut si malignitas à priori non adsit, à posteriori tamen accedat & consequatur. Neq; etiam absolutè omnes febres hæ etiam purpuratæ puerperarum æqualis sunt malignitatis, quin mitiores quædam, quædam pejores se monstrant. Continua item dicitur, quod remittere quidem, non verò intermittere, sed sine cessatione exagitare corpus soleat, utut interdum mitius, interdum fortius id fiat, uti distinctis gradibus hæc variare deprehendimus toto die.

Ut itaque singula illa complectamur, indifferenti hoc titulo uti liceat, sapientibus interim satis dictum putantes, cum in quibusvis continuis κακοήθεια sit attendenda; sive quod adsit, sive ne accedat, neu fallat, sed avertatur. Idem dictum est de ardentis voce. Omnis enim continua etiam ardens est, *Hippocrati* solo πυρὸς nomine veniens.

DIFFERENTIAM SPECIFICAM addunt reliqua verba. Enimverò partui debetur, & originem ab hoc mutuatur, seu πρόφασιν, quo solo etiam à petechiali aliâ potissimum distinguitur, cum quâ quoad essentiam convenit omninò, & petechias loco purpuræ aliquando exhibet, unde & ad alios contage suâ, si gravior fuerit, transit. Differt verò causâ speciali & conjunctis hinc accidentibus aliis, ut singulari hâc suâ pertractatione tanto penitius cognoscatur & curetur; differt fermenti accessoriis aliis modis, ut de statu diverso exanthematum plura addere supersedeamus.

CAPUT II.

Subjectum proponit.

SUbjectum hujus febris ut indagemus, ipsa affectus ratio jubet, partim ut ejusdem sedes & natura eò magis elucescat, partim ut loco affecto eò promptius subveniri possit. Melioris autem ordinis gratiâ distinguimus inter subjectum principale & minus tale, sive adæquatum: illud nominando, in quo affectus primariò residet, hoc, quousque se extendit; ut & in subjectum morbi & causæ.

SUBJECTUM PRINCIPALE morbi hujus est cor, collectivè consideratum cum sanguine, tanquam causâ sociâ, impellens instrumentum cum impulsis contentis. Cor uti caloris nativi ac spirituum vitalium fons & officina est, quorum influxu continuo insitus partium calor ac spiritus in actum deduciur, & continuo vegetatur; ita non

minus

minus caloris præternaturalis ſeu efferati genuina ſedes eſt.

Afficitur cor in purpurâ hâc, ut pars ſimilaris, primariò quidem (ſi diſtinctionem receptam ſequamur, ad diverſos gradus concipiendos non incommodam) quoad partes fluidas, ſecundariò quoad reliquas. Non levior ſolum ſpirituum incaleſcentia adeſt in ſtatu magis exquiſito, uti ſanè ephemeræ tales ſeu diariæ plurium dierum puerperis non ſunt infrequentes; ſed fermentum putredinoſum peregrinum exquiſitius maſſam ſanguineam inquinat. Inde verò ob improportionem etiam ſolidæ, fibræ puta motrices, à materiâ acri lancinante vellicantur, unde earum incolæ, ſpiritus, in motum celeriorem rapiuntur, quo facto ſyſtole & diaſtole hujus nobiliſſimi viſceris fit frequentior, & calor major, uno verbo febris.

Hinc verò expanditur fermentum hoc febrile, mediante vi inſitâ cordis elaſticâ, ab arteriis per univerſas corporis partes. Adeoque Subjectum Adæquatum eſt totum corpus, cum ſuis partibus, capite, extremis, & aliis, cum ſingulis communicatâ illâ intemperie.

Subjectum Causæ, ſeu focus, eſt ipſe uterus, juxta *Hippocratis* effatum *l. 2. de morb. mulierum cap. 1.* omnium morborum ſequiori ſexui contingentium fons & origo. Arvum illud genitale eſt & domicilium fœtus, quorſum, ſimul ac fœcundo contagio conceptio facta fuit, ſpiritus & ſanguis diſpenſantur, & ad fœtus γένεσιν impenduntur, nullo interea temporis per nonim eſtretemporis ſpatium ſoluto tributo. Diſtenditur ipſe pro fœtus increſcentis modulo, ut capax ſatis ſit ſpatium pro eodem cum ſuâ ſupellectili domeſticâ, ſecundinâ, membranis, & humoribus, fovendo, nutriendo & aſſervando. Diſtenditur, quod mirum eſt, quoad ipſam ſuam ſubſtantiam, turgeſcentibus glandulis, fibris, & poris, denſatus magis

ob

ob affluxum commeatus majorem. In partu verò hinc justâ fœtus perfecti maturitate, elatere citato constringitur, ejusdem nisu proprio adjutus, ut liberatus pondere hoc concredito pristinum recuperet sensim habitaculum, & secum habitet.

Hoc verò opus, hic labor est, sive fœtum ipsum spectes, sive uterum aliâ facie videndum.In fœtus enixu dolorifico stringuntur fibræ &omni motu impelluntur,summo labore & tantum non spasmodico sæpe. Egresso fœtu, ubi omnia jam in vado esse putaveris, restat, ut repurgetur conclave, ut lochia probè fluant & absolvantur, emanante primo sanguine puro, postea sanioso, recentis carnis loturæ simili, denique ichoroso. Unà mutato commeatus necessarii apportandi loco, magazinum Arabico nomine communi fas sit vocare, ad mammas jam amandari debet affluxus. Sicubi hæc benè procedunt, benè est,&lætum ac felix puerperium succedit ;sin minus, & in præsens pericula cuduntur in corpus, & sæpè in futurum vitæ tempus triste relinquitur vestigium; frequenter verò satis subnascitur purpura nostra, cujus ex hisce fontibus scaturiens causa jam inquirenda venit.

CAPUT III.

Causam immediatam & mediatas proximiores examinat.

CAUSA IMMEDIATA purpuræ est fermentum peregrinum in massam sanguineam illatum, ibidemque has turbas ciens. Fermentum vocamus, ob vim immutandi insignem & motum intestinum particularum, ne alia fermentationis elementa, vel effectus laudemus. Simul ac enim emicuit,mox inæqualitate suâ temperiem im̃utat, miscelam pervertit, calorem prius æquabilem alterat & efferat,motumque citat rapidiorem,

quæ omnia machinæ inconvenientia necessariò hinc actionum læsio & multifaria symptomata consequuntur.

Majores nostri σῆψιν *putredinem* dicebant, quod nec ipsum est incongruum, modò non intelligas putredinem physicam, propriè sic dictam & totalem, quæ totam massam sanguineam destruit, sed medicam, impropriè dictam & particularem, quæ sanguinis consistentiæ aliquam putredinis notam inurit; quo significatu febres putridas describit *Willis l. de febrib. cap. 16.*

Causa Mediata Proximior est alteratio, ichorescentia & corruptio humorum vitalium, ob causas alias tum communes, tum proprias, quæ si ad illum gradum devenerit, ut archei jugum excutiant & μίασμα fermentificum vitalem turbet purpuram, morbus præstò est.

Absit autem, ut putemus ipsum sanguinem toto gestationis tempore retentum hoc ipso à naturali suo statu recedere & ad præternaturalem inclinare, unde corruptioni & putredini fores pandantur. Retinetur enim secundum naturam, quia impenditur ad suos usus, quare innoxius est, nec virulentiæ ullius, sibi quidem relictus, vel ante conceptionem vel post illam, particeps. Ex propriis potius causis alia laudanda, quæ, ut quantitate, qualitate & motu delinquat, non parum concurrunt.

Primo loco memorandi veniunt *dolores graviores*, partum difficiliorem naturalem comitati, inde enim tensæ & irritatæ plus justo fibræ, partim motum inferunt fluidis citatiorem, partim στάσιν hinc inde in poris elateris æquabilitate in provolvendo labefactatâ. Quæcunque hinc puerperæ difficilius & gravius affectæ sunt in partu, promptius fomentum febrile peregrinum incurrunt. Adde, vires debiles sic redditas ad inordinationes reliquas magnum conferre momentum. Visæ sunt puerperæ ex his causis aliæ convulsionibus, aliæ syncope lethali correptæ, ocyusque defunctæ, nedum febri.

Deinde præter hæc ad febrim purpuratam facilè abeunt

eunt humores, ob *lochia* retenta, vel immodicè quoque fluentia; illa positivè magis, frequentius, & per se, hæc privativè, & per accidens, rariusque. Solent lochia retenta præ aliis accusari, & non immeritò, unde illud *Christ. Lang. in miscell. cur. p. 143.* Lochia retenta puerperis purpuram pestis sororem pariunt. Sanguis enim extravasatus grumescit, corrumpitur, & in putrilaginem abit, elogio 5. *aph. 20.* nec archei dominium amplius agnoscit, suppuratur. Hinc & febriles insultus & enormes convulsivorum motuum ideæ propullulant, quando ad exitum destinatus & subsistens humor, quando effluvia illa peregrina, massæ sanguineæ remixta vitiosas fermentationes, sanguinis ebullitiones, nervosarumque partium vellicationes ac rosiones citant Tacemus rationem à *Langio* laudatam, putredinem & corruptionem animatam confestim concipi.

Quæ & quanta symptomata consequi possint & soleant alias à sanguine extravasato, *Langius l. 2. epist. 31.* videri potest, qui latius illa recenset. Nec sanguis solum retentus, sed & serum non promptè in motum iterum citatum, fermentum è *στάσει* & ichorescentiâ in glandulis uteri concipit, & corpus damnis his gravius mactat.

Quin tertiò ipsa *inflammatio, Coo* sæpius laudata, & erosio uteri aliquando conjuncta, in causarum hoc censu statui potest. Sive enim motu fortiori *ῥευματισμὸς* sanguinis ad uterum fiat, quod eo tempore occasione partus non difficulter contingit, sive acrimoniam subeat majorem stagnans humor, villos findens & rodens, utroque nomine *στάσις* promptè adest. Circulo verò sanguinis læso, & nihilominus urgente, tam alibi quàm hîc abripi particulæ sanguinis possunt, quæ vitali charactere ex parte deposito, cum spirituescere & novum in corde vigorem recuperare nequeant, solenni naturæ more ad extimas partes deponuntur. Vidit *D. Præses* ab inflammatione renum talia stigmata rubra, livida, crispata, purpuram talem, in duobus juvenibus; vidit à vulnere capi-

tis neglecto similia, ut hæc ratio resorptarum particularum sanguinis, ad νέκρωσιν dispositarum, inter alia videatur maximè attendenda. Velificantur eidem salia volatilia plus justo abundantia, sulphuri impuro nupta, quæ propulsa hoc colore hinc efflorescunt.

Accedit quartò, mutatò jam rerum statu, & affluxu ad mammas citato majori, *lactis proventus novus*, relicto ad depletionem utero. Quod si itaque & hoc pacto ob lymphæ segmenta, ad glandulas mammarias vocatæ, magis reliqua massa alterationem subeat, nec possit omnibus parem se præstare archeus, vel subigendo heterogeneo, vel segregando noxio, dum vacat novo operi, tanquam magis necessario, faciliorem labem persentiscit, in reliquum corpus redundantem.

Ex hâc ejusdem defatigatione, & respectivè debilitate, vapores etiam ac halitus consurgunt facilè è stagnante in torulis uteri sanguine & sero, halitus putredinosi, acres, tensivi, qui in fluidorum sphæram recepti, imò ad intimiorem nervorum medullam admissi, promovent vitalis purpuræ deformationem & morbificæ γένεσιν.

CAPUT IV.

Causas mediatas remotiores exhibet.

EXplicatis causis proximioribus, tanquam magis propriis, jam CAUSÆ MEDIATÆ REMOTIORES, veluti communes, investigandæ veniunt, quæ non minimum suo loco prioribus illis ancillantur.

E NATURALIUM classe primum sibi vendicat locum TEMPERAMENTUM, cumprimis sanguineum, calidum & humidum. Hoc ipsum quamvis temperatè & benè se habens sit optimum, ad suscipiendum tamen fermentum putredinosum, indeque factam alterationem morbosam, magis dispositum.

Si Sexum spectemus, purpura sequiori magis propria est; saltim quoad proprias illas causas & conditionem pariendi, quibus positis non potest non singulare easdem manere fatum etiam quoad purpuram. Unde cum hisce legibus sint subditæ fœminæ, nil alienum putari debet, quod easdem consequitur.

Ætas juvenilis & media succiplena huic calamitati commodissima. Frequentius quoque hæc febris accidit primiparis, plethoricis & cacochymicis, quæ partim ob partus imperitiam varios errores committunt facilè; partim, ob intempestiva obstetricum in excludendi fœtus promotione jussa, omnes corporis nervos intendunt. Hinc, à nimiâ corporis exagitatione & motu spirituum, effrenem ferociam & exæstuationem corporis ac humorum facilè reportant.

Attendendus etiam meritò est Habitus corporis. Non solùm enim fœminæ præ maribus tenerioris sunt texturæ & vitæ delicatiori adsuetæ, sed & alia præ alterâ minus huic oneri est ferendo. Quare quò rarioris sunt conformationis, eo gravius afficiuntur & facilius. Fœmina nobilis, papyracei & cerei habitus, à primo partu purpuram experiebatur, cum tantâ crurum impotentiâ, ut per aliquot hebdomadas illis insistere non valeret; à secundo, repetito eodem morbo, succumbebat. Hinc & rusticæ & laboribus adsuetæ facilius & felicius evadunt.

Ex Causis Non-naturalibus plurimum huc confert Aer frigidus, puerperis summè hosticus. Hic enim & poros totius corporis constipat, & seorsim ad uterum ejusque sinum & tubulos hiantes magis admissus condensat sanguinem, coagulat, & in grumos cogit, ipsumque non minus ac nervosam uteri substantiam vitiosè sic alterat, unde lerna malorum & febris periculosissima, prout corruptionem majorem vel minorem offendit, propullulat; quo de vid. *Sennert. lib. 4. part. 2. sect. 7. c. 11.*

c. 11. Sylv. Prax. Med. lib. 3. cap. 8. D. Præs. in Amœnit. M. M. p. 374. De lochiorum item retentione ex partu laborioso in nondum excalefacto conclavi *Timæus lib. 5. cas. 28.*

Disponunt quoque MOTUS & QUIES: ille quidem, si non quiescat puerpera, ut decet, sed ὀρθοστάδιος esse velit, & plus justo fidat robori apparenti residuo, unde pœnas mox luit sat graviter; Hæc verò, si tempore ingravidationis otio & vitæ sedentariæ nimis indulserit, accumulatis sic magis humoribus & torpidioribus redditis.

SOMNI defectus, & VIGILIÆ sic continuatæ, puerperis purpuram adferunt sæpissimè. His enim spiritus & humores exagitantur, vires dejiciuntur, & serum blandum, mite, absumitur & dissipatur, humores acres redduntur, febriumque atque deliriorum mater fœcunda existunt.

Idem etiam dictum esto de CIBO ac POTU. Enimverò cum partus in suo genere æquipolleat morbo acuto, adeoque non nisi tenuem victum admittat archeus, si deliquerint in contrarium, noxa præstò est. Hinc rectè *Willisius l. de febb. l. c.* causæ evidenti annumerat, si puerpera primo aut secundo puerperii die carnes animalium, aut illarum juscula consummata, aliaque edulia crasi adversa largiter assumat, unde in visceribus indigestio & magnæ molestiæ, atque in sanguine ob succum nutritium debito opimiorem turgescentiæ febriles exoriantur.

Longè magis id valet de carnibus suillis, vel cibis crudioribus, coctuque difficilioribus, fumo induratis, piscibus muriâ conditis & exsiccatis, item humore excrementitio pollentibus aliis, ut fructibus æstivis, cerasis, prunis, pyris, uvis, facillimè fermentationem peregrinam suscitantibus. Vini potus, inprimis largior & inter convivia genialia in gaudii & affectus vicem celebratus haud infrequens, tristem post se relinquit effectum, purpuram, ne dicamus de potu frigido & aliis erroribus in diætâ.

Quoad EXCRETA & RETENTA, quantum sudoris inhibitio

hibitio pororumque liberè hiantium subita constipatio ad febris cujusvis, nedum puerperalis, originem faciat, aliunde notissimum est. Cum enim ex liberiori perspiratione unicè sanguinis vigor promoveatur, ex ejusdem concentratione ac pororum condensatione expedita ad fermentificum statum est via. Alvi remora ipsa, solennis puerperis, ob vicina intestina compressa, & si non sursum sic magis retrusa scybala, dilata tamen longius in descensu suo ad pelvim communem, symbolam suam confert.

Cumque ANIMI PATHEMATA, ut ira, metus, curæ, tristitia summopere interturbare noverint spiritus & sanguinem, nullibi nocentiora sunt & magis intempestiva quàm in gravidis. Quo subtilior enim tunc motus innovatur, in mammis, in utero, in toto corpore, eò facilius potest lædi.

Ultimo loco considerandæ veniunt CAUSÆ PRÆTERNATURALES. Ita intensiorum post partum dolorum causâ puerperii purgamenta sæpè subsistunt, quatenus archeum uteri ab opere suo avocant; vid. *Ettmüllerus dissert. de virt. opii sudorif. p. m. 38.* imò dolores, cum sint tortores corporis & carnifices, apti satis sunt ob spinam infixam remorari circulum sanguinis, affluxum verò & effervescentiam febrilem intendere, quod suprà jam tetigimus.

Quod si mala uteri constitutio adfuerit, aut à partu laboriosiori læsio vehementior, & ex hoc fonte febris scaturire satis potest. Tacemus à rebus præter naturam in utero contentis, videlicet secundinis, molâ, grumis sanguinis, putrilaginem concipi facillimè, & sic communione cum massâ sanguineâ febrim.

CAPUT V.

Differentias excutit.

Si

SI DIFFERENTIAS purpuræ, ut par est, lustrare velimus & in conspectum ducere, distinguenda fuerit

I. RATIONE GENERIS, & quidem 1. ratione *ideæ* febris. Hæc quandoque æmulatur synocharum vel putridarum genium, & tunc benignior est: interdum malignarum vestem induit & acutiorum in morem fallaci lusu se gerit, dum primâ fronte abblanditur, postmodum majori impetu prorumpit, & tyrannidem in tenellum corpus exercet.

2. Ratione *macularum* (1.) in *quantitate*, tum *continuâ*, aliæ enim sunt majores, minores aliæ, aliæ latæ, rotundæ aliæ; tum *discretâ*, modò enim majori, modò minori copiâ in conspectum veniunt. (2.) *colore*, mox rubrâ, mox albâ superbiunt veste. Hinc distinguuntur à *Neukranzio*, attestante experientiâ, in purpuram rubram & albam, *lib. de purp. p. m. 215.* (3.) *Vehementiâ*, alia enim benignioribus, gravioribus alia contra naturam insurgit symptomatibus. (4.) *motu* & *duratione*, alia citius 4. 7. 14. die absolvitur, alia tardius & ad 20. usque durat.

II. Ratione SUBJECTI, alia fit utero ipso intimius læso, alia ut viâ solùm habente, alia mammis concurrentibus, alia primaria est, alia comitata, alia symptomatica.

III. CAUSARUM ratione, totuplex est, quot aliàs causæ diversæ assignari possunt. Alia solitaria, alia mixta est.

CAPUT VI.

Signa diagnostica recenset.

CUm signa sint veluti faces in itinere Medico accensæ, dicente *Epiphanio Ferdinando*, & cognito per sua signa morbo, facilius in ejusdem curatione progressum faciamus, hæc jam pensitanda veniunt.

Repetendum verò hîc est, convenire purpuram hanc cum aliis febribus continuis, quoad radicem, discrimen

lar-

largiente causâ potissimum speciali, subjecto & specie exanthematum. Desumuntur ergo SIGNA purpuræ puerperarum diagnostica I. Ab Essentialiter Inhærentibus. Infestat enim corpus ab initio lenis horror vel rigor, adeò ut etiam ægræ quoad sensum hostem adesse vix sibi persuasum habeant, sed sæpissimè aëri corpus ambienti adscribant. Sequitur hunc quasi à pedibus calor, itidem ab initio lenis, mox verò ingravescens, concomitante nonnunquam sudore circa frontem, pectus ac dorsum. Pulsus hinc celer redditur, isque febrilis. Probè enim conjungenda sunt febris omnis signacula, calor p. n. & pulsus celer; distinguendus verò hic à nonnaturali, ut itaque loquar, qui ut à doloribus aliis, ita & partus citatur paulò, sed sensim sensimque subsidet, ut contra ea h. l. augetur.

II. A postessentialibus seu symptomatibus, quæ plenis quasi velis in corpus hinc irruunt, inprimis quoad actiones læsas omnis generis (1.) In *naturalibus* omnis emoritur appetitus, adeò ut etiam cibum nauseent & non rarò de affecto ventriculo querelas ducant: sitis verò modò aucta est, modò imminuta pro lymphæ & caloris vicissitudine saliumque exuperantiâ vel diluitione.

(2) In *vitalibus* vires concidunt, anxietates periculosæ cordis, & respiratio difficilis nonnunquam ægram molestant; pulsus, qui ab initio celer & magnus erat, in morbi augmento frequens, seu parvus & debilis, sæpè evadit. Aliquando & cor tremit, uti meminit *Langius lib. 3. epist. 2. p. m. 878.* (3.) In *animalibus*, dolet caput, vigiliæ urgent, vel somnus inquietus, turbulentus redditur, jactitatio & inquietudo multum defatigat corpus, oculi squalent, scintillant, ferociunt, dolent, & ab elevatâ materiâ acri lancinante in caput gravissima se sistunt symptomata, veluti delirium, mania, epilepsia, qualia exempla enumerat *Sennert. lib. 4. prax. part. 2. sect. 7. cap. 7.* Interdum etiam stupor & *ἀφωνία* sequitur.

In *excretis* & *retentis* cutis squalida est, vel uvida etiam, sudores nonnunquam frigidi, alvus vel laxior, vel constipata sanguinem, stillant quandoque nares. Urina aliquando sanorum similis, secretione verò materiæ morbosæ factâ in crassam & turbidam abit.

In *qualitatibus mutatis* exanthemata se exerunt, considerandа non quoad maculas solùm, sed & asperitatem & cutis crispationem aliquam, ac pruritum pro re natâ ipsum. Enimverò non diffitendum est, quibusdam ipsas petechias erumpere & locum illum adimplere, in aliis verò & frequentius purpura emicat, & duplici quidem facie conspicua, modò rubra, sanguini, modò alba, sero magis debita: illa sine, hæc cum materiâ magis Æmulantur sæpè sudamina pustulas granorum milii æmulas, ichore aliquo in centro contento, eoque ferè fixo. Ὁ χρὼς, inquit *Hippocrates*, φλυκταινῶν καταπίμπλαται, καὶ ἐρυθήματα φύει. *Corpus pustulis impletur, & facies rubores profert. l. de nat. mul. c. 12. t. 13.*

Causæ prægressæ circa partum & post illum obviæ latere nequeunt; eaque omnia obsignat Similitudo, factâ unius cum alterâ vel secum ipsâ comparatione.

Caput VII.

Signa prognostica enarrat.

Nullibi magis Medicus famæ suæ discrimen subire potest, quàm in eruendâ prognosi, inprimis febrium malignarum, quarum eventus summopere dubius est, cum juxta *Coi* effatum verissimum 2. *aphor. 19.* in acutis his non omninò certæ sint salutis aut mortis prædictiones.

Salutis & Mortis circa purpuram PRÆSAGIA hæc desumi possunt è suis consuetis fontibus, v. g. Ex Essentialiter Inhærentibus. Purpura simplex, modò transpirationi ægra velificetur, nec in diætâ peccet, facilè

cedi

cedit, causâ vehementiori non urgente. Gravior & mali moris periculosa, ob insidias, quas vitæ struit variis modis, maximas, sæpè enim anguis in herbâ latet. Neque enim mitiori gradu blandienti fidendum æquè, cum ut in aquis lento gradu labentibus profunditas, ita hisce in febribus malignitas lateat. Quo pulsus frequentior & debilior, eò pejus signum.

Ex Postessentialibus, quo major ab invasione graviorum symptomatũ syndrome ægras invadit, eo ægrius evadunt. In facultate *naturali* ciborum abhorrescentia adeò mala non est, ast plenariæ restitutionis spes non affulget, nisi hos iterum appetant. Sitis deficiens pessima, quia denotat, naturam sibi amplius minus consulere; nec insatiabilis tamen boni quid præsagit.

In *vitali* pulsus debilis, inæqualis, tremulus, convulsivus, utplurimum lethalis. Respiratio difficilis, anhelosa & sublimis, ita ut ægræ amplius jacere non possint, sed in lecto sedere cogantur præ suffocationis metu, periculosæ plenum opus aleæ exhibet; cor enim summè laborare & sanguinem non liberè in pulmonibus ventilari, sed grumescere denotat.

In *animali*, si statim in principio graviora symptomata sanctius regimen occupent, nec post macularum eruptionem cessent, maximum periculum portendunt; tale est delirium, nullum enim delirium tutum. Vigiliæ quo pertinaciores, eò pejores, nec sopor tamen bonus est. In phrenitidem versum malum pessimum. Motus convulsivi, oculi feroces & torvi, cum bulborum dolore, decubitus item negligens & denudatio indecens, & ad pedes sublapsus corporis reliqui rem deploratã pronunciat.

In *excretis* & *retentis* si maculæ die critico, quarto, septimo, nono, aut undecimo efflorescant, cum indiciis coctionis & robore naturæ, adeò malæ non sunt, sed, si cætera consentiant, naturæ trophæum augurantur. Contra ea si minori cum tolerantiâ erumpant, aut post eru-

ptionem mox retrocedant, subsequâ difficili respiratione, & summâ cordis anxietate, nisi in tempore his recensitis phænomenis succurratur, de vitæ spe actum est. Sudores & hæmorrhagiæ si sint criticæ, benè res habet, modò constanti cum salute eveniant. Alvi fluxus malus est.

In *qualitatibus mutatis*, si rubræ sint maculæ, ferè benigniora adjuncta habent fata, nisi ægra errorem aliquem committat; si contra hæc albæ, lividæ, fuscæ, vel aliis cum malis signis, pejora, ob ichorescentis seri copiam.

Ratione TEMPORIS eventus, seu durationis, brevis est hic morbus, nisi enim primâ suffocetur in herbâ, utplurimum intra quatuordecim dies puerperas jugulat. Degenerans etiam longius durat. MODUS EVENTUS varius est. Ad *salutem* vergit, si lochiorum beneficium iterum appareat, quo mediante stagnantes vitiosi, corrupti, puputridi humores educantur aut, si non hâc viâ, saltim aut per diaphoresin vitiosa concepta miasmata archeus secernat. Ad *mortem* verò terminatur, si vel pertinaci lochiorum adstrictioni, vel viribus alioqui jam satis debilibus, motus convulsivi, epilepsia, vel stupor aliaque similia superveniant.

CAPUT VIII.

Curationem & quidem ex fonte chirurgico exhaurit.

VIsis hactenus ad purpuræ cognitionem necessariam spectantibus, meritò nunc properamus ad ipsam CURATIONEM, quæ secundum consuetam methodum à tribus pendet indicationibus, nimirum curatoria, præservatoria & vitali.

CURATORIA consistit in eo, ut μίασμα peregrinum, salino-sulphureum, fermentativum in utero conceptum, & massæ sanguineæ impressum, invertatur, expugnetur, & sanguini & sero pristinus vigor restituatur.

PRÆSERVATORIA causas solicitè inquirit, & inter has ceu exempli loco, lochia commorantia ad meliorem fluxum disponit; ne ex illorum stagnatione morbus incrementum capiat.

VITALIS symptomata urgentiora & vires dejectas respicit, ne filum vitæ abrumpant. Hæc recepta methodus remedia sibi exposcit ex triplici fonte, nimirum Chirurgico, Pharmaceutico & Diætetico.

Ex CHIRURGIA primo loco V. S. mutuamur, generosissimum ac nobilissimum medicamentum, omnis intemperiei & στάσεως sanguinis strenuum averruncum. Obstare videtur ejusdem usui, quod mulieres suâ naturâ admodum debiles videantur, & puerperas, præsertim primiparas, nonnunquam à partus gravissimis laboribus magnam virium suarum jacturam facere, satis constet. Verùm, si adsit plethora, & stagnatio lochiorum subsistentium, inflammatio uteri, vires non penitus sint amissæ, & reliqua alia consentiant, alia non sufficiant, malignitatis solicitudo absit, omninò ad venæsectionem tanquam ad sacram anchoram cum decenti prudentiâ confugiendum est, præsertim si detractionis rationem habeamus, quoad pondus emittendi sanguinis, & quidem venam convenienti loco aperiamus.

Hinc rectè eandem approbat *B. Rolfincius O. & M. comment. lib. 4. sect. 2. c. 6.* inquiens: cum puerperæ ex suppressis æstuant lochiis, sanguis demi potest tutò ex supernis & infernis. An verò apparentibus maculis purpureis V.S. sit concessa, legi meretur *Neucranz lib. de purpura cap. 24. pag. 385. Ludov. Septalius lib 5. animadvers. med. §. 35.*

CUCURBITULÆ verò scarificatæ, ut vicariæ V.Snis, rarius paulò tum in aliis febribus, tum puerperarum hisce in usum trahi consueverunt. Non de nihilo tamen sunt FRICTIONES, linteis calidis circa femora & crura institutæ, dum cutim laxant, poros aperiunt & corpus perspirabile reddunt.

VESICATORIA denique non suo carent fructu, li-

 quant

quant enim particulis acribus suis serum spissu r., & fermentum peregrinum volatile ad exitum promovent, vel saltim caput ab insultu speciali liberant, revellendo & educendo.

Caput IX.

Pharmaciam tractat.

Ex Pharmaciæ armamentario depromi possunt, quæ & deplere, in quantum fas est, apta nata sunt, & confortare ac roborare valent.

Propria magis puerperarum remedia sunt Lenientia, quæ non solum archeum segniorem sui officii admonent, verùm etiam humorem biliosum, acrem, peccantem leniter absque ullâ virium jacturâ exturbant, quale instar omnium est *rhabarbarum* electum, indeque parata infusa, cum carminativis & uterinis, *fol. meliss. rad. zedoar. galang. fl. rheir. cass. lign. croco* & aliis apparanda. Ita enim commodissime expurgatur uterus, sanguinis restitantis grumi resolvuntur, & putrilago racetur. Usum etiam suum habent *fol. sennæ* electæ, decenter adhibita; ipsique clysteres emollientes & lenientes.

Ast absint Purgantia fortiora, ipsaque Emetica. Nil magis vires suffuratur hoc casu & suspectum esse debet, quàm diarrhœa, nedum vomitus ipse, vix quietos villos intempestivè lacessens. Neque ipsa *manna*, ob dulcedinem, ut & sirupi laxativi conveniunt, sed consultius omittuntur.

Diaphoretica blandâ suâ diaphoresi maligna concepta miasmata & fermenta salino-sulphurea annihilant difflant & corrigunt, naturæque conatum adjuvant, & motum sanguinis promovendo leniter lochiorum fluxum juvant. Ista verò cum specifica simul genuina sint morbi, non opus est ut seorsim enarrentur longius.

Sanè, si quid aliud, blanda sudorifera & præservant optimè à purpurâ, & maturè & debita dosi rectè administrata nonnunquam morbum in prima radice sustollunt. Cavendum tamen est, ne nimio sudore vires puerperæ exolvantur, vel parciori morbo non penitus satisfiat, solo sudandi coactivo actu, citra fusoriam & præcipitantem vim unà impensam.

Diuretica cum serum ad coagulationem pronum salino suo principio fundant ac liquent, & vitiosorum humorum amurcâ absumendo exitum liberiorem iisdem concilient, & ad renes ac vesicam ex toto corpore educant, meritò etiam suum sibi vendicant locum. Selectu autem & cautione opus est, ne, dum sanguinis calorem acidorum usu infringere studemus, eundem in vasorum uteri osculis hærentem coagulemus, aut uteri archeum minus à partus laboribus placatum irritemus; acida enim utero apprimè sunt inimica, & præcipuè quæ nuper pepererunt, vel hystericæ sunt, maximoperè offendunt. Hinc magis profuerint *cerefolium succinata, oculi* ♋, ⁓ ♁ *dulc.* ⁓ ⊖ *d.* ⁓ ♁ *li cephal.* & similia, præsenti statui magis simul accommodata. Acidula alia non nisi refractè

&

& μετ' ἀσφαλείας adhibenda, ut *clyss. Antimonii sulphurat.* ℞ *a papav. rhœad. bellid. 4. flor. cordial.*

Complementum addunt & pondus præcipuum ALTERANTIA & ROBORANTIA specifica; quæ ita debent esse comparata, ut subjectum morbi & causæ, quorum illud cor est, hoc vero uterus, exactè respiciant, ut malignitatis fomes abarceatur & febris incrementum inhibeatur.

Hunc censum supplent bezoardica & malignitati resistentia, volatilia fixa & media, ut & præcipitantia temperata, cordialia, nervina & uterina, ℞ *a bezoard. Mich. Rolfinc. VVedel.* ⁓ *CC. ebor. liqu. CC. succinat. theriaca cœlest. pulveres bezoardici, pannonic. rub. epilept. Marchionum diaph. bez. min. Martiale, ♃ale, C. C. philos. diascord. Fracast. lap. bez. orient. & occid. magist. matr. perl. CC. corn. alcis, unicornu fossile &c.* Ex aquis ad potiones & julepos huc faciunt *aqua scorz. card. bened. sambuc. acetos. acetosell. galeg. scabios. cherefol. cord. H. S. frig. prophylact. Cinnabarina, v. g. cinnab. nat. Hungarica, Antimonii, ☉ris, specif. ceph. Mich.* optima, quippe humorum acrimoniam mitigant & enormius irritatum nervosum genus placant.

Frigida & adstringentia non nisi parciori manu sunt concedenda, ne poros & humores constringendo ac condensando, lochiorum salutarem fluxum inhibeant. Interim tamen & lymphæ fluxilitas juvanda, & attemperanda, etiam per humectantia debita, principiorum vitalium proportione observata. Seorsim miasmati putrido exhalanti ad cor & febrim hanc dubiam causanti maximè prospiciendum est, tum his dictis, tum myrrhatis, v. g. *ess. myrrh. simpl. & balsam. cum Spir. Tartari paratâ, essent. carminat. elix. proprietat. succinat. oleo bezoard.* nunquam enim bezoardica excludenda.

Nec minus uteri, utpote partis læsæ, habenda est ratio, per remixta, pro indicantium modulo, uterina, ut *essent. succin. castor. elix. uterin. Rolfinc.* ⁓ ⊖ ✳*ci castorino*, & aliis.

Ultimo denique loco provehimur ad usum opiatorum, quæ an in affectu nostro locum inveniant, meritò disquirendum est. Videntur primâ fronte non sine damno adhiberi posse, cum sanguinem figant & naturam in opere suo excernendi lochia impediant. Sed si largior eorum sit usus, hæc longè sunt verissima; sin dosi refractâ & cum aliis bezoardicis vel alterantibus in usum vocentur, tantum abest ut naturam in opere suo impediant, ut potius illam adjuvent. Sic observavit *B. Ettmullerus* ab adhibitâ misturâ polychrestâ ex *lapid. 69.* cum *aceto & myrrhâ*, addito *opio*, multas puerperas à suppresso purgamentorum fluxu feliciter fuisse restitutas, quod ipsum refert *in dissertat. de virtute opii sudorif. p. 38.* Nec iisdem carere possumus, cum vigiliæ, dolores, tormina, ac deliria ipsa, horum usum exposcunt.

Externa quoque TOPICA uterinis succenturiantur, nec minus opem ferre possunt variis modis. Sic ad *lochiorum restagnationem* fotus sicci vel humidi per sellam conveniunt, qualem describit *Balduinus Ronsseus de human. vit. primord. p. m. 119.* ex herbis uterinis & emollientibus

v. g. *rad bryon. alth. angel. aristol. long. fol. calamenth. meliss. artemis. matricar. sabin. fl. sambuc. melilot. sem. lin. fœni græc.* &c. G. m. contusæ insuantur sacculo, & in aquâ simpl. coctæ, calidæ applicentur per vices. Balnea verò hoc casu minus locum inveniunt. Par ratio est aliorum, ex *bdellio, myrrhâ, succino, caryophyllis aromaticis, baccis lauri, juniperi, semine nigellæ, foliis sabinæ, calamenthæ,* &c. Suffumigium ad lochia restricta ex scoriis reguli Antimonii commendat *Hartmannus in prax. p. 144. 173.*

Ad *tormina* sacculi & olea paregorica profuerint ex *ol. castorin. hyosc. succin. anis. carv. aneth. petrol. alb. chamomil. destill. junip. bacc. laur.* & aliis. Ad *virium debilitatem* balsama cordialia, analeptica, hysterica, *spec. pro epithem. cord.* & alia, pulsibus concinnè applicantur, quæ fusius alibi videri queunt tractata.

CAPUT X.

Diætam ordinat.

DIÆTA ultimo loco explicanda restat, quæ consistit in legitimo sex rerum nonnaturalium regimine, estq; naturalis, vitalis & animalis. In NATURALI CIBI sint εὔχυμοι καὶ εὔπεπτοι, ut juscula avenacea & gallinacea, mace & croco medicata. Conveniunt succulenta & humidiuscula v. g. poma borsdorfforiana cum passulis cocta. Inter carnes; gallinæ juniores, indicæ, capones, attagenes, turdi, alaudæ, perdices, lepores & capreolarum caro, caro vitulina, agnina, teneriorque bovina. Ex piscium genere concedendus lucius, truttæ, gobiones. E contrario omnia acria, salsa, acida, infumata, cruda, fermentifica vitanda.

In POTU cavendum à potu frigido, utpote qui facilè lochia sistit, à musto item, cerevisiâ minus defecatâ, utpote tormina ac alia mala daturis. Vinum quoque, nisi modicus certis casibus sit usus, non concedendum; non denegandus tamen omnis potus, ne crudelissimi & immanissimi hominis officium agere videatur Medicus, sed concedenda cerevisia tenuis benè defecata, urgente æstu & siti aliquot guttulis *clyss. Antimonii, ℞a ros. viol. flor. bellid.* instillatis. *Decoctum* quoque *hordei* cum *rad. scorzon. fl. 4. cordial. CC &c.* commode impenditur.

In VITALI AER sit temperatus, ne nimio calore calor febrilis intendatur, aut corporis vires penitus enerventur; frigidus verò omni studio vitandus.

In ANIMALI, SOMNUS & VIGILIÆ semper decentem servent alternationem, defectum vel excessum debitis semper modis corrigendo. Idem dictum esto de MOTUS ac QUIETIS regimine. Alvus si obstructa sit, intentio eò dirigenda, ut vel alimentorum, vel medicamentorum beneficio, suo fungatur quotidiè officio.

ANIMI PATHEMATA, ira, mœror, terror, metus, tristitia, omni diligentiâ avertantur, cum quotidiana experientia multa infausti eventus offerat exempla.

Archiatro summo sit laus honor & Gloria.